

**Голові спеціалізованої вченої ради
Д 64.707.03 Національного університету
цивільного захисту України,
д.держ.упр., професору
Домбровській С.М.**

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора наук з державного управління, доцента
Бондаренка Олександра Геннадійовича**

на дисертаційну роботу Новікова Владислава Олександровича «Інституційні механізми публічного управління в умовах інформаційно-гібридних війн», подану до захисту у спеціалізовану вчену раду Д 64.707.03 Національного університету цивільного захисту України на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку

1. Актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами, темами

Україна є демократичною, правовою, соціальною та незалежною державою, маючи 30-річний досвід існування державності та суверенності. При цьому прагненнями України є забезпечення соціального розвитку, формування добробуту населення, високого рівня медицини, культури, охорони навколишнього природного середовища, інтеграція у Європейський Союз тощо. Ці прагнення становлять її вектори гарантування національної безпеки як у мирний час, так і у воєнний період. У той же час, усі ці сфери суспільної життєдіяльності не можуть функціонувати без інформації. Правильне її використання забезпечує стабільність всередині держави, досягнення балансу суспільних інтересів, правопорядку, соціальної безпеки та миру. Це надає нові

можливості та зобов'язує органи державної влади аналізувати стан задоволення інтересів населення і наявний рівень інформаційної безпеки.

Практика публічного управління у сфері інформаційної безпеки в Україні та за кордоном переконливо засвідчила, що існує необхідність комплексного дослідження наукового обґрунтування теоретичних засад і розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення інституційних механізмів публічного управління в цій сфері з урахуванням закордонного досвіду. Він, як відомо, побудований на багатофакторних ризиках сучасного глобалізованого світу. Крім того, наявна значна кількість країн, які вже пройшли шлях приведення власної системи інформаційної безпеки до вимог часу, і це надало їм поштовху для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку, що є корисним для вивчення в Україні.

Отже, усе вищевказане свідчить на користь актуальності та важливості обраної теми дослідження Новікова В.О., а також перспективність використання запропонованих ним рекомендацій щодо формування інституційних механізмів публічного управління в умовах інформаційно-гібридних війн в Україні.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки і рекомендації є логічно викладеними, достовірними й достатньо аргументованими. Це забезпечується глибоким аналізом основних теоретичних питань досліджуваної проблеми на базі наукових праць вітчизняних та іноземних учених. Запорукою цього виступив вибір теоретико-методологічного підґрунтя дослідження, яким стало використання загальнонаукових і спеціальних методів. Системний, організаційно-функціональний та інші підходи полягають у комплексному дослідженні побудови інституційних механізмів публічного управління в умовах інформаційно-гібридних війн в Україні як єдиного цілого з метою вдосконалення та розвитку цих механізмів.

Варто відзначити, що під час вивчення обраного предмету дослідження автор застосував ще й такі загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, як методи логічного узагальнення, факторного аналізу, синтезу й абстрагування, теоретизування й історичної формалізації, системного аналізу, порівняння, вибірки й опису, індукції та дедукції, групування, моделювання та прогнозування (с. 17–18).

На користь достатньо високої оцінки достовірності й обґрунтованості положень, сформульованих автором, свідчить і значна інформаційна база дисертаційного дослідження. До неї відносяться як законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти України та країн ЄС (табл. 2.1), офіційні статистичні й аналітичні дані (Додаток А, Додаток Б), так і наукові праці українських і закордонних учених (загалом, до списку використаної літератури входять 225 джерел, у тому числі 62 іноземних). Опрацьована значна кількість наукових публікацій з викладенням результатів теоретичних розробок із проблематики, пов'язаної з функціонуванням інституційних механізмів і системи публічного управління в умовах інформаційно-гібридних війн в Україні (рис. 3.1).

3. Наукова новизна одержаних результатів

Головні положення наукової новизни тісно пов'язані з результатами вирішення автором основних завдань дисертаційного дослідження.

Особливо слід відзначити положення наукової новизни, за яким уперше запропоновано шляхи розвитку інституційної системи публічного управління України в умовах інформаційно-гібридної війни, серед яких основними визнано: 1) створення єдиного координаційно-аналітичного центру/ради в Україні, на зразок американського Бюро протидії гібридній війні, яке напрацювало дієві управлінські практики реагування на інформаційні загрози,;с 2) налагодження результативної взаємодії України з іншими державами та міжнародними організаціями в напрямку вчасного протистояння цим загрозам (стор. 149–156, 177 тощо).

Одними з найбільш вагомих, зважаючи на зміст завдань дисертаційного дослідження, є *вдосконалені* автором:

1) визначення головної небезпеки інформаційно-гібридної війни як потенційної можливості цільового інформаційного впливу, зокрема негативного, на об'єктивно закладені та наявні суперечності практично на всіх рівнях державного та суспільного устрою в будь-якій країні чи регіоні, з метою примусового прояву цього впливу із заданим рівнем інтенсивності та в завідомо окресленому напрямку (стор. 39–46);

2) ризик-орієнтовані підходи до забезпечення розвитку інституційної системи публічного управління України в умовах інформаційно-гібридної війни, що (підходи) дозволили обґрунтувати сценарії реагування на ці війни – проактивний сценарій, який рекомендовано реалізовувати під час стратегічного планування та поступального забезпечення сталого розвитку, і реактивний сценарій, що передбачає оперативне реагування на інформаційні загрози, зокрема, у межах уточненої концепції протидії ним (стор. 122–130, 135–137 тощо);

3) концептуальні засади щодо прогнозування інформаційно-гібридних війн у контексті розвитку інституційних механізмів публічного управління на пострадянському і вітчизняному просторі, на які впливають зовнішні та внутрішні фактори, серед яких найбільш загрозливими на сучасному етапі визнано соціальні, пов'язані з рівнем міграції громадян, їхнього добробуту, безробіття, демографічного розвитку та ін. (стор. 160–171).

Крім того, становлять значний інтерес також положення наукової новизни, що пов'язані із *подальшим розвитком*, а саме щодо:

– визначення асиметрії як основоположної властивості інформаційно-гібридних війн, що відзначається латентністю та спрямованістю на найбільш вразливі місця в інформаційній обороні противника, наслідки недосконалості якої порівнянні із застосуванням нетрадиційної зброї (стор. 30–36);

– структуризація інституційних механізмів публічного управління України в умовах інформаційно-гібридної війни, яка (структуризація)

дозволила: 1) виокремити в складі цих механізмів організаційний, правовий і структурно-функціональний, які приводить у рух відповідна суб'єктна підсистема; 2) уточнити визначення поняття інформаційної безпеки як об'єкту державного впливу; 3) обґрунтувати шляхи підвищення результативності функціонування цих підсистем із наведенням конкретних нормотворчих пропозицій щодо усунення дублювання функцій органів державної влади у сфері інформаційної безпеки (рис. 2.2, стор. 69–80);

– визначення ризиків функціонування інституційних механізмів публічного управління України в умовах інформаційно-гібридної війни, унеможливлення трансформації яких (ризиків) у небезпеки інформаційного характеру рекомендовано здійснювати шляхом: протидії поширенню неправдивої та видозміненої інформації з боку країни-агресора, що впливає на розвиток українського суспільства й держави; формування цілісної інформаційної концепції й стратегії поширення об'єктивної інформації та протидії загрозам інформаційного характеру; підвищення рівня медіа-культури суспільства та його цифровізованого розвитку тощо (підрозділи 2.1);

– класифікація інструментів дисфункціоналізації інституційних механізмів публічного управління в умовах інформаційно-гібридної війни, серед яких технологіям «м'якої сили» відведено особливе місце, тому що вони передбачають здійснення щодо держави-об'єкта (держави-мішені) неоголошеної гібридної війни з боку держави-актора, нейтралізувати негативний інформаційний вплив якої рекомендовано із застосуванням ризик-орієнтованих підходів, напрацьованих за кордоном (стор. 99–120).

Отже, наукова новизна одержаних результатів і наукова їх цінність полягають у тому, що дисертаційна робота побудована на багатоаспектному аналізі досліджуваних проблемних питань, а це свідчить про певний внесок у теорію та практику публічного управління, що покликано сприяти удосконаленню інституційної системи публічного управління в умовах інформаційно-гібридної війни в Україні.

4. Теоретична та практична значимість результатів дослідження

Аналіз наукових результатів, одержаних автором дисертації, дозволяє позитивно оцінити теоретичне значення роботи для подальшого удосконалення та розвитку інституційних механізмів публічного управління України в умовах інформаційно-гібридної війни в Україні. Воно полягає в розкритті сутності поняття «інформаційна безпека» як об'єкту публічного управління у межах розгляду ключових дефініцій понятійно-категоріального апарату в цій сфері, дослідженні інструментів дисфункціоналізації інституційних механізмів публічного управління в умовах інформаційно-гібридної війни, серед яких технологіям «м'якої сили» відведено особливе місце; обґрунтуванні концептуальних засад прогнозування інформаційно-гібридних війн у контексті розвитку інституційних механізмів публічного управління. Це, у свою чергу, дозволило здобувачу генерувати пропозиції щодо створення єдиного координаційно-аналітичного центру/ради в Україні, на зразок американського Бюро протидії гібридній війні, яке напрацювало дієві управлінські практики реагування на інформаційні загрози, а також налагодження результативної взаємодії України з іншими державами та міжнародними організаціями в напрямку вчасного протистояння цим загрозам (с. 149–156, 177 тощо). Ці пропозиції використані, зокрема, в організаційно-аналітичній роботі Управління Служби безпеки України в Харківській області (довідка № 70/4-8859-1 від 14.11.2022 р.) і Черкаської районної ради (довідка № 10/01-13 від 06.02.2024 р.). Крім того, пропозиції дисертації щодо концептуальних засад прогнозування інформаційно-гібридних війн на пострадянському та вітчизняному просторі використовувалися в навчальному процесі Національного університету цивільного захисту України, зокрема, при викладанні здобувачам вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти (спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування») (акт № 22-20 від 28.11.2023 р.).

Ураховуючи вищевикладене, можемо зазначити, що висновки та пропозиції автора дисертації мають як теоретичне, так і практичне значення.

5. Оцінка повноти викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях та анотації

Публікації Новікова В.О. повною мірою відображають зміст дисертаційної роботи й отримані висновки.

Основні положення і результати дослідження висвітлено в 11 публікаціях, у тому числі у 6 статтях у наукових фахових виданнях з державного управління, 1 статті у закордонному науковому виданні та 4 тезах конференцій. Загальний обсяг публікацій, що належать особисто здобувачу, становить 4,86 авт.арк., які відповідають стандартам, установленим МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Порівняння тексту анотації з текстом дисертації дозволяє дійти висновку про ідентичність основних положень дисертаційного дослідження та матеріалу, викладеного в анотації. Вона не містить інформації, яка відсутня в дисертації. У її змісті реалізовані завдання дослідження, а їх вирішення складає наукову новизну отриманих результатів дослідження. Робота складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 218 стор.

6. Дискусійні положення і зауваження щодо змісту дисертації

Дисертаційне дослідження виконане на достатньо високому науковому рівні, але мають місце окремі дискусійні положення та зауваження:

1. Уважаємо, що в дисертації слід винести в окремий підрозділ положення, які стосуються систематизованих закордонних практик функціонування інституційної системи публічного управління в умовах інформаційно-гібридної війни (с. 104-105, 136, 142, 150, 185 тощо). У цьому зв'язку даний підрозділ міститиме системне теоретичне обґрунтування шляхів упровадження такого досвіду на вітчизняних теренах, зокрема щодо висхідного формування інституційної системи публічного управління в умовах такої війни.

2. У цьому контексті варто також відзначити й те, що слід посилити дисертаційну роботу більш розширеним обґрунтуванням шляхів розвитку саме суб'єктної підсистеми публічного управління України в умовах інформаційно-гібридної війни з урахуванням закордонного досвіду (рис. 3.1).

3. Крім того, частину загальних положень щодо визначення концептуальних засад прогнозування інформаційно-гібридних війн у контексті розвитку інституційних механізмів публічного управління (с. 162–165) доречніше перенести у 1 розділ дисертації. Це має уможливити розгалужене сприйняття представленого дослідницького матеріалу.

4. Погоджуємося з дисертантом, що основними елементами інституційної системи публічного управління в умовах інформаційно-гібридної війни є правові, організаційні, інституційні та ресурсні підсистеми, які поєднані між собою та приводяться в рух відповідними механізмами й інституціями державного та недержавного сектору. Разом із тим, розглядаючи організаційну складову, доцільно більш детально розкрити функції цих інституцій (рис. 2.2). На нашу думку, дисертація тільки виграла б, якби її автор виніс пропозиції щодо уточнення конфігурації організаційної складової в окремий розділ.

5. Підтримаємо позицію дисертанта, що важливим завданням державного апарату є вчасне та системне оновлення стратегічних, програмних, концептуальних та інших документів, спрямованих на забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. У цьому контексті Стратегія національної безпеки України, Стратегія її інформаційної безпеки та інші правові документи мають відповідати сучасним реаліям і вимогам суспільства. На наш погляд, у межах запропонованої дисертантом Концепції інформаційної безпеки України поза увагою залишалось визначення ролі інститутів громадянського суспільства в забезпеченні цієї безпеки. Крім того, актуальності набуває прогнозна оцінка перспективного розподілу витрат у сфері забезпечення інформаційної безпеки в Україні (за роками), що надасть можливість їй ефективно планувати витрати та доходи.

У той же час, зроблені зауваження та висловлені побажання мають дискусійний характер, і не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дисертаційного дослідження. Вони скоріше визначають перспективи та конкретизують напрями подальшої наукової роботи автора.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Новікова Владислава Олександровича на тему «Інституційні механізми публічного управління в умовах інформаційно-гібридних війн» відповідає вимогам МОН України, які висуваються до такого виду кваліфікаційних робіт, а саме: є завершеним науковим дослідженням, що достатньою мірою обґрунтоване, містить наукову новизну, має практичну цінність та дозволяє вирішити актуальне за сучасних умов науково-практичне завдання. Виходячи з цього, автор дисертаційної роботи заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку.

Офіційний опонент:

Начальник кафедри державної безпеки та
оперативного мистецтва оперативного факультету
Національної академії Національної гвардії України
доктор наук з державного управління, доцент

Олександр БОНДАРЕНКО

Заступник начальника Національної академії Національної гвардії
України з наукової роботи
доктор технічних наук, професор
професор

Руслан КАЙДАЛОВ

